

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No6(5)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 562 sahifa,
16-iyun, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woogyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Tinglovchilarga axloqiy-estetik tarbiya berishda notiqlik madaniyatini shakllantirishning samaradorlik ko'rsatkichlari	10
<i>Fazliddin Abdunabiyevich Abdurazaqov</i>	
Professor-o'qituvchilarning ilmiy-pedagogik salohiyatini xalqaro mezonlar asosida rivojlantirish yo'llari	15
<i>Maxmudov Qudratbek Shavkat o'g'li</i>	
Orfografik kompetensiyaning mohiyati va boshlang'ich sinflarda shakllanish bosqichlari	21
<i>Abduvaliyeva Nodira Alisherovna, Mo'minjonova Gulnoraxon Abdupatto qizi</i>	
Tabiiy fanlarni o'qitishda uch o'lchamli vizualizatsiyalarning boshlang'ich ta'limdagi ahamiyati	25
<i>Nabijonova Feruza Valijon qizi</i>	
Loyiha texnologiyasi asosida bo'lajak o'qituvchilarda ijtimoiy tashabbuskorlikni rivojlantirish mazmuni	28
<i>O'rinova Nilufar Muxammadovna</i>	
Sinfdan tashqari o'qish darslarida badiiy asar bilan ishlashning kompetensiyaviy yondashuv asosidagi metodikasi	32
<i>Qilichova Billura Yorqinxuja qizi, Homidov H. K.</i>	
Kasbiy-kommunikativ madaniyat fenomenining pedagogik talqini va rivojlanish tendensiyalari	37
<i>Tashpulatova Nodira Olimjon qizi</i>	
Tabiiy fanlarni o'qitishda kompetensiyaviy yondashuv	41
<i>Umbarova Nasiba Xolboy qizi</i>	
Xorijiy tillarni o'rganishda shaxs nutqining shakllanishida psixolingvistikaning ahamiyati	44
<i>Ahmedov Shavkat Asadilloevich, Ataboev Navruz Ilhombek o'g'li</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matnni tushunish va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi (PIRLS dasturi misolida)	47
<i>Abduraxmanova Charos Burxanovna</i>	
Lesson Planning in English Language Teaching at Technical Universities	51
<i>Aitbaeva Nursuliu Tairbekovna</i>	
Lingvistik intellekt asosida individual o'qitish yondashuvining samaradorligi	55
<i>Allanazarova Sadoqat Azimovna</i>	
Xorij tadqiqotlarida zamonaviy oila transformatsiyasida farzandlar taraqqiyotining ijtimoiy-psixologik asoslari	59
<i>Bo'riyeva Mahbuba Shavkatovna</i>	
Теоретико-методологические подходы к изучению эмоциональных концептов в литературе: (на материале английских и немецких фразеологизмов)	63
<i>Сайёра Улашевна Тагаева, Азиза Анкаевна Уразкулова</i>	
The Importance of Forming a Schedule for High School Students	67
<i>D. T. Atabayeva, X. I. Abduraymova</i>	
Milliy cholg'u ansambllari orqali o'quvchilar musiqiy dunyoqarashini shakllantirish	70
<i>Dadamirzayeva Gulshanoy To'lanjon qizi</i>	
Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida ma'naviy-axloqiy tarbiyaga yondashuvning texnologik xususiyatlari ...	75
<i>Jumanov Sherzod Saloyevich</i>	
Adabiyot darsliklari uchun yangi o'zbek adabiyoti namunalarini saralashning ilmiy-metodik asoslari	78
<i>Musaboyeva Zulfira Iqboljon qizi</i>	
Maktab geometriyasida ko'pyoqlilar mavzusini o'rganishning innovatsion usullari	83
<i>Pirlepesov Umrbek Baxtiyor o'g'li</i>	
Generativ AI vositalarining mustaqil ta'lim jarayonidagi didaktik funksiyalari	86
<i>Qahramonova Xumora Qahramonovna</i>	
O'quvchi-sportchilar uchun individual mashg'ulot yuklamalarini avtomatik rejalashtirish va optimallashtirish imkoniyatini yaratish ahamiyati	91
<i>Qosimov Faxriddin Jo'raqulovich</i>	

Когнитивный диссонанс как социально-психологический феномен в контексте высшего образования: теоретический анализ	95
Мансурова Гульмира Рафазловна	
Регуляторный произвол или необходимый порядок? Влияние новых регуляторных механизмов на свободу расследовательской журналистики	101
Рауфова Озода	
Qizlar tarbiyasida mahalla–oila–maktab hamkorligi mexanizmlari	105
Choriyeva Dildora Ismat qizi	
Oliy ta'lim muassasalarida jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini individuallashtirishning samaradorligi: kompetensiyaviy yondashuv asosida	109
Tangriyev Abdulkarim Tovashevich	
O'qish savodxonligi darslarida matn bilan ishlash orqali o'quvchilarda muammoli vaziyatlarni hal etish ko'nikmalarini rivojlantirish texnologiyasi.....	114
Boymurodova Nodirabegim Bahodir qizi	
Raqamli transformatsiya sharoitida STEAM ta'limi orqali talabalarda tanqidiy fikrlash kompetensiyasini shakllantirish	120
Kozimova Mehriniso Akbarali qizi	
Oliy ta'limda kvest texnologiyasi yordamida fizika fanining murakkab tushunchalarini o'zlashtirish samaradorligini oshirish metodikasi.....	125
O'rinboyeva Kumushoy Sultonbek qizi	
Tasvirlarga raqamli ishlov berish texnologiyalari va ularning amaliy qo'llanilishi	129
Sharipov Nodir Botir o'g'li	
Management of Medical Emergencies in Outpatient Dental Clinics.....	133
Adurazzoqov Kamoliddin, Umarov Maruf, Buzrukhoda Javohir	
Psixologik farovonlikning asosiy komponentlari, ta'sir qiluvchi omillar va zamonaviy baholash usullari	138
Aliyev Samariddin Murotali o'g'li	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyasini rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari	142
Boymurodova Sadoqat Istam qizi	
O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimi.....	146
Gadoymurodova Kamola Sunnatulloevna	
Oilada bola tarbiyasining ahamiyati va uning shaxs kamolotiga ta'siri	151
Galdiyeva Mehribon Durdiyevna, Oilimova Mushtariy Xaydarali qizi	
Art-pedagogika vositasida boshlang'ich sinf o'quvchilarida estetik dunyoqarashni shakllantirishning pedagogik ahamiyati	154
Gulboyev Akbar Tuxtyayevich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ma'naviy tadbirlar orqali vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirish	158
Homidov Husniddin Kupaysinovich, Yusupova Gulzor Yunusjon qizi, Norbekova Sevinch Musurmon qizi	
Bone-Grafting Materials in Oral Surgery: Classification, Biological Properties, and Clinical Application	161
Jumaqulova Mashhura Alishevovna, Buzrukhoda Javohir Davronovich	
Mediatsiya va o'qib tushunish kompetensiyasi o'rtasidagi o'zaro aloqadorlik	166
Karimova Dilyoraxon Raximjon qizi	
Using STEM Technologies to Foster Rational Thinking in the Dentistry	169
Khonimqulov Javlon, Burkhonova Zarafuz	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini montessori metodikasi vositasida til o'rganish ko'nikmalarini shakllantirish usullari modeli.....	173
Mahbuba Yusupova Rustam qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda tayanch kompetensiyalarni integrativ yondashuv asosida shakllantirish metodikasining samaradorligi.....	177
Nasimova N. Q.	
Analysis of Scanning Techniques Used in Orthodontic Dentistry	182
Nasrullayev Javlonbek Ta'atonovich, Rahimberdiyev Rustam Abdunosirovich	
Zamonaviylik - ta'lim konsepsiyasida asosiy mezon sifatida	187
Ochilova Gulnoza Odilovna	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	O'qish savodxonligi darslarida xalq og'zaki ijodidan foydalanish metodikasi 191 Qahhorova Sojida Bahodir qizi, Zokirov Javoxir G'aybullo o'g'li	191
	Diqqat va xotira jarayonlarida raqamli texnologiyalarning roli 196 Salomova Nargiza Sattorovna	196
	Talabalarda kasbiy refleksiya rivojlanishiga ta'sir etuvchi psixologik omillarning empirik tahlili..... 200 Shukurova Nargiza Ikramovna	200
	Gimnastikachi qizlarda egiluvchanlik jismoniy sifatini rivojlantirish jarayonida shikastlanishlarning oldini olish 205 Sultanova Musharafxon Xudoyqul qizi	205
	Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda ekologik bilimlarni raqamli texnologiyalar yordamida rivojlantirish... 210 Sayfetdinova Dildora Ikramitdinovna	210
	Maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishida shaxsga yo'naltirilgan texnologiyalardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari, imkoniyatlari va yo'nalishlari 216 Uralova Nurxon Maxadovna	216
	Naqshbandiya qadriyatlarini bo'lg'usi o'qituvchi shaxsini shakllantirishdagi o'rni..... 220 Xalmuxamedova Maxbuba Aslanovna	220
	Boshlang'ich ta'limda raqamli texnologiyalardan foydalanishning ilmiy-metodik asoslari 223 Xo'jamberdiyeva Maftuna Norqobilovna, Sanaqulova Sevinch Baxtiyor qizi	223
	Developing Logical Thinking via the Use of STEM Technology 226 Yarmuhammedov Nabijon Navruzovich, Burkhonova Zarafuz	226
	Jismoniy tarbiya darslarida innovatsion metodlardan foydalanishning ahamiyati 229 Yo'ldoshboyeva Zulfiya Ravshan qizi, Jumayev Abdilxakim Turdiyevich	229
	Значение предмета физического воспитания и спортивной метрологии в физическом воспитании молодежи 233 Маматкулов Равшанжон Солижонович	233
	Аксиологические аспекты диалога культур в романе Сухбата Афлатуни "Рай Земной" 237 Чернова Татьяна Алексеевна, Худойназаров Сардорбек	237
	Maktab boshqaruvida ilmiy asoslangan yondashuvlarni joriy etishning pedagogik shart-sharoitlari..... 240 Akbutayeva Gulasal Uzoq qizi	240
	Features of Verbal and Non-Verbal Communication in Teaching Foreign Languages in Higher Education Institutions 248 Gulnoza Aslamovna Azimkulova	248
	Chaenomeles Japonica (Thunb.) Lindl. Ex Spach mevalaridan ajratib olingan polifenol va pektin komplekslarining ichak mikrobiotasi, oksidlovchi stress va immun javobga ta'sirini molekulyar-biologik usullar asosida tadqiq etish 251 Ergasheva Nigora G'ayratovna	251
	Contemporary Linguodidactic Trends in Teaching English in Higher Education 259 Khudoyarova Ziyoda Maratovna	259
	Yuqori sinf o'quvchilarida tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishning muammo va imkoniyatlari..... 264 Layloxon Xabibullayeva Tursunali qizi	264
	Raqamli sport pedagogikasi va bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish omillari..... 269 Matvapayev Azizbek Gaibnazar o'g'li	269
	Sun'iy intellektga qaramlik: raqamli addiksiya evolyutsiyasining yangi bosqichi 273 Mo'minxo'jayeva Zuhra Alimjon qizi	273
	Linguo-Cognitive Modeling of The Relationship Between Life and Death In Literary Texts: a Comparative Analysis (Based on 20 th -Century English and Karakalpak Works)..... 279 Najimova Perizad Arslanbay qizi	279
	Talabalar intellektual qobiliyatini rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari 283 Shodiyeva Charos Ravshan qizi	283
	Ta'limiy o'yinlar vositasida ko'zi ojiz bolalar nutqidagi kamchiliklarni korreksiyalashga qaratilgan mashg'ulotlarining asosiy bosqichlari 286 Xaytova Farida Kuchkarovna	286

Raqamli va an'anaviy o'qish: qiyosiy tahlil.....	292
<i>Mashrapova Sevara Xabibovna</i>	
Mustahkam oila qadriyatlari va ularning zamonaviy jamiyat rivojiga ta'siri.....	296
<i>Soyibova Bonu O'tkir qizi</i>	
Sog'lom turmush tarzini shakllantirishning pedagogik mohiyati	301
<i>Xoliqov Farxod Karomatillo o'g'li</i>	
Boshlang'ich ta'limda raqamli texnologiyalar: sun'iy intellekt vositalaridan oqilona foydalanish metodikasi...	305
<i>Aminov Shavkatjon Sobir o'g'li, Abdusattarova Muhlisaxon Foziljon qizi, Berdiyaroova Jasmena Sherzodjon qizi</i>	
Boshlang'ich tayyorgarlik bosqichidagi dzyudochilarda koordinatsion qobiliyatlarni shakllantirishning samarali vositalari	311
<i>Jumanova Iroda Shokirjon qizi</i>	
Mediatsiya va o'qib tushunish kompetensiyasi o'rtasidagi o'zaro aloqadorlik.....	315
<i>Karimova Dilyoraxon Raximjon qizi</i>	
Xorijiy tillarda yozma ish turlarini o'rganishning o'ziga xos jihatlari	319
<i>Omonova Sarvinov</i>	
Can Duolingo Reduce Speaking Anxiety: A Literature-Based Analysis	322
<i>Qodirqulova Ra'no</i>	
Kommunikativ yondashuv asosida o'quvchilarning chet tilida muloqot qilish ko'nikmalarini takomillashtirish	326
<i>Sa'dullayeva Shahzoda Nuriddin qizi</i>	
Zamonaviy psixologning kasbiy kompetensiyasi: krizisli vaziyatlarda ishlash texnologiyalari.....	330
<i>Shirinov Otobek Tualovich</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishida shaxsga yo'naltirilgan texnologiyalardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari, imkoniyatlari va yo'nalishlari	333
<i>Uralova Nurxon Maxadovna</i>	
Иммерсивные технологии в обучении русскому языку как иностранному: современные подходы и перспективы	337
<i>Абдусаламова Адиба Каримджановна</i>	
Инновационная методика интенсивного обучения студентов филологического направления русскому языку в сопоставлении с узбекским языком	340
<i>Касимов А. Б.</i>	
Basketbolchilarning jamoaviy texnik harakatlarini takomillashtirish.....	344
<i>Mirzayev Xusniddin Abdusattor o'g'li</i>	
Boshlang'ich sinflarda zamonaviy o'qitish usullari.....	348
<i>Alimjanova Matlyuba Yunusovna</i>	
Socio-Psychological Mechanisms of Child Protection From Violence: International Experience and the Practice of Uzbekistan.....	351
<i>Ganiev Maksudjon Najim ugli</i>	
Malaka oshirish jarayonida maktab o'qituvchilarining metodik kompetentligini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	357
<i>Gafforova Sarvinov Asrorovna</i>	
Chap qo'li yetakchi o'quvchilarni o'qitishda neyropedagogik yondashuvning pedagogik mohiyati va asosiy tushunchalari	361
<i>Rashidov Abduaziz Abduvali o'g'li</i>	
XIX asr oxiri – XX asr boshlarida jadidchilik harakatining Qashqadaryoga kirib kelishi va uning ta'lim tizimiga oid tarixiy-pedagogik ildizlari	369
<i>Sulaymonova Nilufar O'tkir qizi</i>	
Снижение коммуникативной тревожности студентов-филологов средствами театральных упражнений в обучении немецкому языку	372
<i>Галиуллов Марат Анварович</i>	
Педагогические условия совершенствования дидактических моделей обучения студентов в цифровой образовательной среде	376
<i>Рахматова Нигина Исломовна</i>	

O'smirlarda internet tobeligi namoyon bo'lishining shaxs xususiyatlariga ta'siri.....	380
<i>Djuxonova Noxida Xayotjonovna</i>	
Tarix darslarida "Educaplay" interaktiv o'yinlaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari.....	384
<i>Eshankulova Ma'mura Davlatovna</i>	
Yangi O'zbekistonda nogironligi bo'lgan shaxslarning ijtimoiy faolligini ta'minlash: falsafiy tahlil va milliy dastur istiqbollari	388
<i>Jurayeva Mushtariy Muxaydinovna</i>	
"Neyropsycore / Bo'g'irsoq" kompyuterlashtirilgan dasturi asosida 6-9 yoshli bolalarda eshituv-so'z-mantiqiy xotirani rivojlantirish samaradorligi.....	392
<i>Mirzajonova Eleonora Topvoldiyevna</i>	
Texnika oliy ta'limida o'qitishning metodologiyasi: zamonaviy yondashuvlar va samarali pedagogik texnologiyalar	395
<i>Numonjonov Shoxzodbek Dilshodjon o'g'li</i>	
Raqamli ta'limda fizika o'qitish metodikasini takomillashtirish modeli	401
<i>Sh. A. Saidova, J. J. Kamolov</i>	
Tanqidiy fikrlash ko'nikmalarining yozuv kompetensiyasini shakllantirishdagi o'rni.....	410
<i>Jo'rayeva Zuhra Kamoliddin qizi</i>	
Integrativ o'qitish samaradorligini oshirishning pedagogik shart-sharoitlari mazmuni.....	414
<i>Kamola U. Mirzayeva</i>	
Oliy ta'lim tizimida dasturiy-konseptual modellashtirishning epistemologik va metodologik asoslari	419
<i>Muydinjonov Ziyodjon Rafiqjon o'g'li</i>	
Imom G'azzoliyning farzand tarbiyasiga oid qarashlarini zamonaviy pedagogikaga joriy etish shart-sharoitlari.....	423
<i>Nabiyeva Aziza Komil qizi</i>	
Parsial o'quv dasturlarining pedagogik mazmuni, tuzilishi va boshlang'ich ta'lim metodikasidagi nazariy asoslari	429
<i>Saydillayeva Mehrinaz Bahodir qizi</i>	
FabLab va MakerSpace texnologiyalari asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida texnik ijodkorlikni shakllantirish metodikasi	434
<i>Xudaykulova Saida Zakirovna</i>	
The Role of Qualified Teachers in Students' Career Choices.....	441
<i>Karimov Dostonjon Karimovich</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida zoologiya fanini mediatexnologiyalardan foydalanib o'qitish shart-sharoitlari	446
<i>Kalandarova Dilnoza Samandarovna</i>	
Koxlear implantatsiyadan keyingi bolalarni oila muhitida eshituv-bilish rehabilitatsiyalash strategiyalari va ularning samaradorligi	451
<i>Amatjanova Moxinur</i>	
Fanlararo yondashuv asosida ta'lim jarayonida ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni tarbiyalash metodikasi	455
<i>Anorboyev Bekmurod Dilmurod o'g'li</i>	
Koxlear implantli bolalarni inklyuziv ta'limga moslashtirishning pedagogik shart-sharoitlari	459
<i>Atamirzayeva Zebunniso Baxtiyor qizi</i>	
Globallashuv va raqamli jamiyat sharoitida umummadaniy kompetentlik tushunchasining transformatsiyasi	464
<i>Baydjanova Dinora Karimovna</i>	
Akmeologik yondashuv asosida pedagoglarning kasbiy intellektual salohiyatini rivojlantirish	469
<i>Boltayeva Qambar Abdullayevna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishning konseptual asoslari	474
<i>Egamberdiyev Oyatillox Alisher o'g'li</i>	
Global ta'lim makonida raqamli kompetentlikni rivojlantirish: zamonaviy muammolar va innovatsion yechimlar	478
<i>Fazilova Zumrad Axmadovna</i>	
Immunitet tizimining yaxshi rivojlanishida jismoniy mashqlarning o'rni va ahamiyati	481
<i>Jurayev Bobomurod Ramazonali o'g'li</i>	

Project-Based Learning in Professional Education	485
<i>Mukhtarova Nozima Kuchkarovna</i>	
Yuqori sinf o'quvchilarida axborot iste'moli madaniyatini rivojlantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	488
<i>Muxammadiyev Baxtiyor Jurayevich</i>	
Texnika oliy ta'limida o'qitishning metodologiyasi: zamonaviy yondashuvlar va samarali pedagogik texnologiyalar	493
<i>Numonjonov Shoxzodbek Dilshodjon o'g'li</i>	
Boshqa sohalardagilarga ingliz tilini o'rgatishda innovatsion texnologiyalar	499
<i>Sardorova Mashxura Maxsudbekovna</i>	
Loyihaviy ta'lim texnologiyasining o'quvchilar mustaqil o'quv-izlanish faoliyatini rivojlantirishdagi pedagogik imkoniyatlari	502
<i>Suyunova Marjona Xudoyshukur qizi</i>	
Individual Diagnosis of Genre and Spelling Errors in Mother Tongue Lessons Through AI Programs.....	506
<i>Tukhtayeva Muqaddas Olimovna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirishning nazariy va konseptual asoslari	510
<i>Xolmatov Oybek Orifovich</i>	
The Role of a Rubric in Assessing the English Skills of Learners with Visual Impairments	514
<i>Sharipova Yoqut Qudratillayevna</i>	
Сущность, структура и содержание конфликтологической компетентности как компонента профессиональной культуры будущего педагога	518
<i>Мирзабдуллаева Дилхумор Эркиновна</i>	
Мнемотехника как средство формирования устной речи детей дошкольного возраста на занятиях английского языка	523
<i>Исроилова Шохсанам Учкунчжон кызы, Мирзатова Гульшода Худойбердиевна</i>	
Социоэкономические факторы, влияющие на состояние психологического здоровья личности	529
<i>Собиров Абдулазиз Абдурозиқович</i>	
Maktabgacha ta'lim jarayonida kriptologik yondashuv vositasida ijodiy intellektni shakllantirish texnologiyasi	533
<i>Munisa Topilova Miravzalovna</i>	
Проектирование интеллектуальных систем управления и разработка их программного обеспечения	536
<i>Холматов Камолиддин Икромиддинович</i>	
Metacognitive Approaches in Error Correction: Methods and Pedagogical Technologies for Developing Metacognitive Competence in Future German Language Teachers	539
<i>Khasanova Ozodakhon Kurvonali kizi</i>	
Informatikaning nazariy asoslari fanining mazmuni va unga qo'yilgan me'yoriy-huquqiy talablar	544
<i>Shirinov Feruzjon Shuxratovich, Yuldasheva Gulsanam Odiljon qizi</i>	
Передовые методы обучения студентов на занятиях по русскому языку в неязыковых вузах	547
<i>Джалалова Сайёра Мирхайдаровна</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilariga miqdorlarni o'rgatishda axborot texnologiyalaridan foydalanish	552
<i>Rashidova Marjona Sadridin qizi</i>	
Sun'iy intellekt texnologiyalarining tarix fanidagi didaktik imkoniyatlari va ulardan foydalanish metodikasi ...	557
<i>Samarov Faxriddin Uralovich</i>	

SUN'IY INTELEKT TEKNOLOGIYALARINING TARIX FANIDAGI DIDAKTIK IMKONIYATLARI VA ULARDAN FOYDALANISH METODIKASI

Samarov Faxriddin Uralovich

Qarshi xalqaro universiteti o'qituvchisi

ORCID: 0009-0004-9339-0294

Annotatsiya: Mazkur maqolada sun'iy intellekt texnologiyalarining tarix fani tizimiga kirib kelishi, ularning didaktik imkoniyatlari hamda tarix fanini o'qitish jarayonida qo'llash metodikasi tahlil etilgan. Zamonaviy sun'iy intellekt vositalari tarixiy bilimlarni o'zlashtirish, tarixiy tafakkurni rivojlantirish, mustaqil ta'limni tashkil etish va ta'lim sifatini oshirishdagi ahamiyati nuqtayi nazaridan o'rganilgan. Shuningdek, tarix ta'limida sun'iy intellektdan foydalanishning afzalliklari, mavjud muammolari hamda istiqbollari ilmiy-pedagogik jihatdan yoritilgan.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, tarix ta'limi, tarix o'qitish metodikasi, raqamli ta'lim, tarixiy tafakkur, kompetensiyaviy yondashuv, innovatsion pedagogika, ChatGPT.

Abstract: This article analyzes the integration of artificial intelligence technologies into the system of historical science, their didactic possibilities, as well as the methodology of their application in the process of teaching history. Modern artificial intelligence tools are examined from the perspective of their significance in acquiring historical knowledge, developing historical thinking, organizing independent learning, and improving the quality of education. Furthermore, the advantages, existing challenges, and prospects of using artificial intelligence in history education are highlighted from a scientific and pedagogical perspective.

Key words: artificial intelligence, history education, methodology of teaching history, digital education, historical thinking, competency-based approach, innovative pedagogy, ChatGPT.

Аннотация: В данной статье проанализированы процесс внедрения технологий искусственного интеллекта в систему исторической науки, их дидактические возможности, а также методика применения в процессе преподавания истории. Современные средства искусственного интеллекта рассмотрены с точки зрения их значения для усвоения исторических знаний, развития исторического мышления, организации самостоятельного обучения и повышения качества образования. Кроме того, с научно-педагогической точки зрения освещены преимущества использования искусственного интеллекта в историческом образовании, существующие проблемы и перспективы.

Ключевые слова: искусственный интеллект, историческое образование, методика преподавания истории, цифровое образование, историческое мышление, компетентностный подход, инновационная педагогика, ChatGPT.

KIRISH

Tarix fani insoniyat taraqqiyotining o'tgan bosqichlarini tadqiq etish bilan bir qatorda, yosh avlodni ma'naviy yetuklik, axloqiy qadriyatlar va vatanparvarlik g'oyalari asosida tarbiyalashda muhim vosita hisoblanadi. Shu sababli tarix fanini o'qitish jarayonida metodlarni samarali va maqsadga muvofiq tanlash o'quvchilarda tarixiy dunyoqarash, mustaqil mushohada yuritish qobiliyati hamda tahliliy fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirishda katta ahamiyatga ega. Keyingi yillarda O'zbekiston ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar, ayniqsa, "Yangi O'zbekiston – yangi ta'lim" tamoyili asosida tarix fanini o'qitish tizimiga innovatsion pedagogik texnologiyalar va ilg'or metodlarni tatbiq etish masalasini dolzarb yo'nalishlardan biriga aylantirdi. Mazkur maqolaning asosiy maqsadi tarix fanini o'qitish jarayonining metodik jihatlarini ilmiy-nazariy nuqtayi nazardan o'rganish, ta'lim samaradorligini oshiruvchi zamonaviy pedagogik yondashuvlarni belgilash hamda amaliy faoliyat uchun tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

XXI asrning ikkinchi choragiga kelib sun'iy intellekt texnologiyalari inson faoliyatining deyarli barcha sohalariga kirib bordi. Ta'lim tizimi ham bu jarayondan chetda qolmadi. Ayniqsa, generativ sun'iy intellektning paydo bo'lishi o'qitish metodikalarini qayta ko'rib chiqish zaruratini yuzaga keltirdi. Endilikda sun'iy intellekt nafaqat axborot qidirish vositasi, balki ta'lim jarayonining faol ishtirokchisiga ham aylanmoqda. Tarix ta'limi o'ziga

xos fan sifatida o'tmish voqealarini o'rganish, tarixiy tafakkurni shakllantirish va tarixiy ongini rivojlantirishga xizmat qiladi. Biroq tarix fanini o'qitishda ma'lumotlarning ko'pligi, tarixiy manbalarni tahlil qilishning murakkabligi hamda o'quvchilarning tarixga bo'lgan qiziqishini doimiy ravishda saqlab turish bilan bog'liq muammolar mavjud. Mazkur muammolarni hal etishda sun'iy intellekt texnologiyalari muhim didaktik vosita sifatida namoyon bo'lmoqda. Bugungi kunda ChatGPT, Gemini, Claude va Copilot kabi sun'iy intellekt platformalari tarixiy ma'lumotlarni izlash, tahlil qilish, umumlashtirish va taqdim etish imkoniyatlariga ega. Shu sababli tarix ta'limida sun'iy intellektdan foydalanishning ilmiy-metodik asoslarini ishlab chiqish dolzarb masala hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'lim tizimiga joriy etilishi so'nggi yillarda jahon pedagogikasining eng dolzarb tadqiqot yo'nalishlaridan biriga aylandi. Xorijiy olimlar tomonidan sun'iy intellektning ta'lim jarayonidagi imkoniyatlari, uning o'qituvchi va o'quvchi faoliyatiga ta'siri, individual ta'limni tashkil etishdagi roli hamda ta'lim sifatini oshirishdagi ahamiyati bo'yicha keng ko'lami ilmiy izlanishlar olib borilgan.

Jumladan, A. Holmes, W. B. Luckin, N. Selwyn va M. Zawacki-Richter kabi tadqiqotchilar sun'iy intellektning ta'lim tizimidagi nazariy va amaliy jihatlarini o'rganganlar. Ularning tadqiqotlarida sun'iy intellekt asosidagi tizimlarning o'quv jarayonini individuallashtirish, ta'lim oluvchilarning ehtiyojlarini aniqlash, bilimlarni baholash va o'quv faoliyatini samarali tashkil etish imkoniyatlari tahlil qilingan. Mazkur tadqiqotchilar sun'iy intellektni an'anaviy pedagogik faoliyatni almashtiruvchi vosita sifatida emas, balki o'qituvchining metodik imkoniyatlarini kengaytiruvchi innovatsion texnologiya sifatida baholaydilar.

Ayniqsa, generativ sun'iy intellekt texnologiyalarining rivojlanishi natijasida ta'lim jarayonida yangi imkoniyatlar paydo bo'ldi. ChatGPT, Gemini va Claude kabi sun'iy intellekt platformalari yordamida o'quv materiallarini yaratish, murakkab tushunchalarni tushuntirish, individual topshiriqlar ishlab chiqish, matnlarni tahlil qilish va mustaqil ta'lim jarayonini qo'llab-quvvatlash imkoniyatlari kengaydi. Bu esa ta'lim metodikasida sun'iy intellektdan foydalanishning ilmiy asoslarini ishlab chiqish zaruratini yuzaga keltirdi.

Tarix ta'limi metodikasi yo'nalishida esa tarixiy tafakkurni shakllantirish, tarixiy savodxonlikni rivojlantirish va tarixiy manbalar bilan ishlash masalalari xorijiy olimlar tomonidan chuqur o'rganilgan. Xususan, S. Wineburg o'z tadqiqotlarida tarixiy tafakkurning o'ziga xos xususiyatlarini hamda tarixiy manbalarni tahlil qilish jarayonida o'quvchilarning tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish masalalarini yoritgan. Uning ilmiy qarashlarida tarixni oddiy faktlar yig'indisi sifatida emas, balki dalillar asosida tahlil qilinadigan murakkab tafakkur jarayoni sifatida o'rganish g'oyasi ilgari suriladi.

P. Seixas va T. Morton tomonidan ishlab chiqilgan tarixiy tafakkur konsepsiyasida tarixiy ahamiyat, dalillardan foydalanish, sabab va oqibatlarni aniqlash, tarixiy nuqtayi nazarni tushunish hamda axloqiy o'lchov kabi yo'nalishlar asosiy komponentlar sifatida ko'rsatiladi. Mazkur yondashuvlar zamonaviy tarix ta'limining metodologik asoslarini tashkil etib, sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishda ham muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

D. Lévesque tadqiqotlarida esa tarixiy savodxonlikni shakllantirish, o'quvchilarning tarixiy hodisalarga nisbatan mustaqil fikr yuritish ko'nikmalarini rivojlantirish masalalari tahlil qilingan. Uning fikricha, tarix ta'limining asosiy maqsadi faqat tarixiy ma'lumotlarni yodlash emas, balki tarixiy jarayonlarni tushunish, turli manbalarni qiyosiy tahlil qilish va asoslangan xulosalar chiqarish qobiliyatini shakllantirishdan iborat.

O'zbekiston pedagogikasi va tarix ta'limi metodikasi sohasida ham tarix fanini o'qitishni takomillashtirish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish hamda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish masalalari bo'yicha qator ilmiy tadqiqotlar amalga oshirilgan.

Mahalliy tadqiqotchilar tomonidan tarix ta'limida interfaol metodlardan foydalanish, kompetensiyaviy yondashuvni joriy etish, elektron ta'lim resurslarini yaratish hamda o'quvchilarning tarixiy tafakkurini rivojlantirish masalalari o'rganilgan. Shuningdek, raqamli pedagogika doirasida elektron darsliklar, multimedia vositalari, virtual ekskursiyalar va onlayn ta'lim platformalaridan foydalanish bo'yicha muayyan tajribalar shakllangan.

Ushbu tadqiqotlar tarix fanini o'qitish jarayonini zamonaviylashtirishga xizmat qilgan bo'lsa-da, aynan sun'iy intellekt texnologiyalarining tarix ta'limidagi didaktik imkoniyatlari, ularni dars jarayoniga integratsiya qilish metodikasi hamda pedagogik samaradorligi masalalari yetarli darajada kompleks o'rganilmagan. Shu jihatdan, sun'iy intellekt texnologiyalarining tarix fanini o'qitish jarayonidagi o'rni, uning tarixiy tafakkurni rivojlantirish, tarixiy manbalarni tahlil qilish, mustaqil ta'limni tashkil etish va o'quvchilarning tadqiqotchilik kompetensiyalarini shakllantirishdagi imkoniyatlarini ilmiy jihatdan tadqiq etish dolzarb ilmiy muammolardan biri hisoblanadi.

Mazkur tadqiqotning ilmiy yo'nalishi aynan ushbu bo'shliqni to'ldirishga qaratilgan bo'lib, unda sun'iy intellekt texnologiyalaridan tarix ta'limida samarali foydalanishning metodik asoslarini ishlab chiqish masalasiga alohida e'tibor qaratiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotning metodologik asosini tarix ta'limini modernizatsiya qilish, raqamli pedagogika imkoniyatlaridan foydalanish hamda sun'iy intellekt texnologiyalarini ta'lim jarayoniga integratsiyalash masalalariga oid zamonaviy ilmiy-nazariy qarashlar tashkil etadi. Tadqiqot jarayonida sun'iy intellekt texnologiyalarining tarix fanini o'qitishdagi didaktik imkoniyatlarini aniqlash, ularning ta'lim samaradorligiga ta'sirini baholash va ulardan foydalanishning metodik asoslarini ishlab chiqishga yo'naltirilgan metodologik yondashuvlardan foydalanildi.

Tadqiqotda, avvalo, tarixiylik tamoyili asosida sun'iy intellekt texnologiyalarining shakllanishi va ta'lim tizimiga kirib kelish jarayoni o'rganildi. Mazkur tamoyil orqali raqamli texnologiyalarning ta'lim sohasidagi rivojlanish bosqichlari, an'anaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan zamonaviy sun'iy intellekt tizimlarigacha bo'lgan evolyutsion jarayon tahlil qilindi. Shuningdek, tarix ta'limining an'anaviy metodlari va zamonaviy raqamli vositalar o'rtasidagi bog'liqlik aniqlashtirildi.

Tadqiqotda tizimli yondashuv asosida sun'iy intellekt texnologiyalarining tarix ta'limidagi o'rni yaxlit pedagogik tizim sifatida ko'rib chiqildi. Bunda ta'limning maqsadi, mazmuni, metodlari, vositalari va kutilayotgan natijalari o'zaro bog'liq holda tahlil qilindi. Sun'iy intellektning faqat texnik vosita emas, balki o'qituvchi va o'quvchi faoliyatini takomillashtiruvchi kompleks pedagogik resurs sifatidagi imkoniyatlari ochib berildi.

Tadqiqotning muhim metodlaridan biri sifatida qiyosiy tahlil metodi qo'llanildi. Ushbu metod orqali an'anaviy tarix o'qitish metodlari bilan sun'iy intellekt asosidagi zamonaviy ta'lim vositalarining imkoniyatlari qiyoslandi. Xususan, tarixiy ma'lumotlarni o'zlashtirish, manbalar bilan ishlash, o'quvchilarning mustaqil ta'lim faoliyatini tashkil etish va baholash jarayonlarida sun'iy intellekt vositalarining afzalliklari hamda cheklovlari tahlil qilindi.

Shuningdek, tadqiqot jarayonida ilmiy manbalarni tahlil qilish metodi asosiy metodlardan biri sifatida qo'llanildi. Xorijiy va mahalliy olimlarning sun'iy intellekt, raqamli pedagogika, tarix ta'limi metodikasi hamda kompetensiyaviy yondashuvga oid ilmiy ishlari o'rganildi. Jumladan, sun'iy intellektning ta'limdagi o'rni, o'quv jarayonini individuallashtirish, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish va mustaqil ta'limni tashkil etish masalalariga bag'ishlangan ilmiy tadqiqotlar tahlil qilindi.

Tadqiqotda pedagogik kuzatish metodi ham qo'llanilib, tarix darslari jarayonida zamonaviy raqamli vositalardan foydalanish tajribasi o'rganildi. Ushbu metod orqali sun'iy intellekt vositalaridan foydalanishning o'quvchilarning darsga qiziqishi, bilimlarni o'zlashtirish darajasi, mustaqil fikrlash qobiliyati va tadqiqotchilik faoliyatiga ta'siri tahlil qilindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Mazkur tadqiqotda kompetensiyaviy yondashuv metodologik asos sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Ushbu yondashuv asosida tarix ta'limida sun'iy intellektidan foydalanish natijasida shakllanadigan kompetensiyalar, jumladan, axborot bilan ishlash, tanqidiy fikrlash, tarixiy manbalarni tahlil qilish, mustaqil qaror qabul qilish va raqamli savodxonlik ko'nikmalari o'rganildi. Tadqiqot davomida umumlashtirish va tizimlashtirish metodlari yordamida olingan ilmiy ma'lumotlar umumlashtirildi, sun'iy intellekt texnologiyalaridan tarix ta'limida foydalanishning asosiy yo'nalishlari aniqlandi hamda metodik tavsiyalar ishlab chiqildi.

Bundan tashqari, tadqiqotda kontent-tahlil metodi yordamida sun'iy intellekt va ta'lim masalalariga oid ilmiy maqolalar, konsepsiyalar, metodik ishlanmalar hamda xalqaro tajribalar o'rganildi. Ushbu metod orqali mavjud ilmiy qarashlarning umumiy va farqli jihatlari aniqlanib, tarix ta'limida sun'iy intellektidan foydalanishning nazariy asoslari shakllantirildi. Shunday qilib, tadqiqot metodologiyasi tarixiylik, tizimlilik, qiyosiy tahlil, pedagogik kuzatish, ilmiy umumlashtirish, kontent-tahlil va kompetensiyaviy yondashuv kabi metodlar majmuasiga asoslanadi. Mazkur metodlarning o'zaro uyg'unligi sun'iy intellekt texnologiyalarining tarix fanidagi didaktik imkoniyatlarini chuqur o'rganish, ularni ta'lim jarayoniga samarali tatbiq etishning ilmiy-metodik asoslarini ishlab chiqish imkonini beradi.

Bugungi kunda ta'lim tizimida sun'iy intellekt texnologiyalarining jadal rivojlanishi pedagogik jarayonning mazmuni, shakli va metodlarini qayta ko'rib chiqishni taqozo etmoqda. Ayniqsa, tarix fanini o'qitishda sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish nafaqat axborot olish imkoniyatlarini kengaytiradi, balki o'quvchilarning tarixiy tafakkurini shakllantirish, mustaqil izlanish faoliyatini tashkil etish va murakkab tarixiy jarayonlarni chuqur anglash imkonini ham beradi. Tarix fani o'z mohiyatiga ko'ra katta hajmdagi ma'lumotlar, turli davrlarga oid manbalar, tarixiy shaxslar faoliyati va murakkab sabab-oqibat munosabatlarini o'rganishni talab qiladi.

An'anaviy ta'lim jarayonida o'quvchilar ko'pincha tarixiy sanalar, voqealar va faktlarni o'zlashtirishga yo'naltiriladi. Biroq zamonaviy tarix ta'limining asosiy vazifasi faqat ma'lumot berish emas, balki o'quvchilarda tarixiy hodisalarni tahlil qilish, turli nuqtayi nazarlarni solishtirish va asoslangan xulosalar chiqarish kompetensiyalarini shakllantirishdan iborat. Shu nuqtayi nazardan, sun'iy intellekt texnologiyalari tarix ta'limining mazmunini boyituvchi muhim pedagogik vosita sifatida namoyon bo'ladi. Sun'iy intellektning eng muhim didaktik imkoniyatlaridan biri individuallashtirilgan ta'limni tashkil etish imkoniyatidir. An'anaviy dars jarayonida barcha o'quv-

chilarga bir xil mazmundagi topshiriqlar beriladi, natijada ayrim o'quvchilar uchun material murakkab, ayrimlari uchun esa haddan tashqari sodda bo'lishi mumkin. Sun'iy intellekt vositalari esa o'quvchining bilim darajasi, qiziqishi va ehtiyojlaridan kelib chiqib individual topshiriqlar, tushuntirishlar va tavsiyalar ishlab chiqish imkonini beradi. Masalan, tarix fanini o'rganishda ayrim o'quvchilarga asosiy tushunchalarni izohlash, boshqalariga esa murakkab tarixiy manbalarni tahlil qilish bo'yicha topshiriqlar tavsiya etilishi mumkin.

Shu bilan birga, sun'iy intellekt mustaqil ta'lim faoliyatini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. O'quvchi tarixiy mavzu bo'yicha qo'shimcha ma'lumot izlash, tarixiy shaxslar faoliyatini tahlil qilish, turli manbalarni taqqoslash va o'z xulosalarini shakllantirish jarayonida sun'iy intellektdan yordamchi vosita sifatida foydalanishi mumkin. Bunda o'quvchining tayyor ma'lumotni qabul qiluvchi emas, balki uni tahlil qiluvchi va baholovchi subyektga aylanishi muhimdir. Tarix ta'limida sun'iy intellektning yana bir muhim jihati tanqidiy fikrlashni rivojlantirish imkoniyatidir. Tarixiy jarayonlar ko'pincha turli ilmiy qarashlar va talqinlarga ega bo'ladi.

Sun'iy intellekt yordamida o'quvchilarga biror tarixiy voqea bo'yicha turli nuqtayi nazarlarni taqdim etish, ularning o'xshash va farqli jihatlarni aniqlash hamda dalillar asosida mustaqil xulosa chiqarish vazifalarini berish mumkin. Masalan, muayyan siyosiy jarayon yoki tarixiy islohotning ijobiy va salbiy tomonlarini tahlil qilish orqali o'quvchilarning analitik fikrlash qobiliyati rivojlanadi. Bundan tashqari, sun'iy intellekt tadqiqotchilik ko'nikmalarini shakllantirish uchun ham keng imkoniyat yaratadi. Tarix fanida tadqiqot olib borish manbalarni izlash, ularni tahlil qilish, ma'lumotlarni tizimlashtirish va ilmiy xulosa chiqarishni talab qiladi. Sun'iy intellekt vositalari ushbu jarayonlarning ayrim bosqichlarida yordam berishi mumkin. Masalan, tarixiy hujjatlarning mazmunini tahlil qilish, murakkab ilmiy matnlarni tushunarli shaklga keltirish yoki muayyan mavzu bo'yicha tadqiqot savollarini shakllantirishda undan foydalanish mumkin.

Shu bilan birga, sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishda o'qituvchining roli yanada muhimlashadi. Chunki sun'iy intellekt tomonidan taqdim etilgan ma'lumotlar har doim ham mutlaq aniq bo'lavermaydi. Tarixiy ma'lumotlarning haqqoniyligini tekshirish, manbalarni tanqidiy baholash va ilmiy yondashuvni ta'minlash o'qituvchining metodik rahbarligini talab qiladi. Shu sababli sun'iy intellekt tarix o'qituvchisining o'rnini egallovchi vosita emas, balki uning pedagogik imkoniyatlarini kengaytiruvchi yordamchi texnologiya sifatida qaralishi lozim. Muhokama jarayonida yana bir muhim masala – akademik halollik va raqamli madaniyatni shakllantirish masalasidir. Sun'iy intellekt vositalaridan noto'g'ri foydalanish o'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi, tayyor javoblarga qaramlikni yuzaga keltirishi mumkin. Shu sababli tarix ta'limida sun'iy intellektdan foydalanish metodikasi o'quvchilarni faqat texnologiyadan foydalanishga emas, balki undan ongli, mas'uliyatli va ilmiy maqsadlarda foydalanishga o'rgatishi zarur.

Kompetensiyaviy yondashuv nuqtayi nazaridan qaraganda, sun'iy intellekt texnologiyalari tarix ta'limida axborot bilan ishlash, raqamli savodxonlik, kommunikativ kompetensiya, tanqidiy fikrlash va tadqiqotchilik kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu esa zamonaviy ta'limning asosiy talablaridan biri bo'lgan faol, mustaqil fikrlovchi va raqamli muhitda samarali faoliyat yurita oladigan shaxsni shakllantirish imkonini beradi. Umuman olganda, sun'iy intellekt texnologiyalarining tarix ta'limidagi imkoniyatlari keng bo'lib, ular o'quv jarayonining barcha bosqichlarida – darsni rejalashtirish, o'quv materiallarini tayyorlash, bilimlarni mustahkamlash, baholash va mustaqil ta'limni tashkil etishda samarali qo'llanilishi mumkin. Biroq uning pedagogik samaradorligi texnologiyaning o'ziga emas, balki undan qanday metodik asosda foydalanilishiga bog'liq. Shuning uchun tarix ta'limida sun'iy intellektdan foydalanish aniq metodik tamoyillar, ilmiy yondashuv va pedagogik nazorat asosida amalga oshirilishi lozim.

XULOSA

Olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, sun'iy intellekt texnologiyalari zamonaviy tarix ta'limini rivojlantirish va uning metodik imkoniyatlarini kengaytirishda muhim innovatsion vositalardan biri hisoblanadi. Sun'iy intellektning ta'lim jarayoniga kirib kelishi tarix fanini o'qitishning an'anaviy shakllarini takomillashtirish, o'quvchilarning bilim olish faoliyatini faollashtirish hamda tarixiy tafakkurni shakllantirish uchun yangi pedagogik imkoniyatlarni yaratmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Russell, S., Norvig, P. Artificial Intelligence: A Modern Approach. 4th Edition. Hoboken: Pearson, 2021. 1152 p.
2. Holmes, W., Bialik, M., Fadel, C. Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning. Boston: Center for Curriculum Redesign, 2019. 226 p.
3. Luckin, R. Machine Learning and Human Intelligence: The Future of Education for the 21st Century. London: UCL IOE Press, 2018. 192 p.
4. Selwyn, N. Education and Technology: Key Issues and Debates. 3rd Edition. London: Bloomsbury Academic, 2022. 256 p.

5. Zawacki-Richter, O., Marín, V.I., Bond, M., Gouverneur, F. Systematic Review of Research on Artificial Intelligence Applications in Higher Education // *International Journal of Educational Technology in Higher Education*. 2019. Vol. 16. Article 39.
6. Chen, L., Chen, P., Lin, Z. Artificial Intelligence in Education: A Review // *IEEE Access*. 2020. Vol. 8. P. 75264-75278.
7. UNESCO. Artificial Intelligence and Education: Guidance for Policy-makers. Paris: UNESCO Publishing, 2021. 50 p.
8. Holmes, W., Tuomi, I. State of the Art and Practice in AI in Education // *European Journal of Education*. 2022. Vol. 57. Issue 4. P. 542-570.
9. Wineburg, S. Historical Thinking and Other Unnatural Acts: Charting the Future of Teaching the Past. Philadelphia: Temple University Press, 2001. 255 p.
10. Seixas, P., Morton, T. The Big Six Historical Thinking Concepts. Toronto: Nelson Education, 2013. 216 p.
11. Lévesque, S. Thinking Historically: Educating Students for the Twenty-First Century. Toronto: University of Toronto Press, 2008. 200 p.
12. Lee, P., Ashby, R. Empathy, Perspective Taking and Rational Understanding in History. London: Routledge, 2001. 240 p.
13. Mayer, R.E. Multimedia Learning. 3rd Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2020. 384 p.
14. Anderson, T. The Theory and Practice of Online Learning. 2nd Edition. Edmonton: AU Press, 2008. 472 p.
15. Siemens, G. Connectivism: A Learning Theory for the Digital Age // *International Journal of Instructional Technology and Distance Learning*. 2005. Vol. 2. No. 1. P. 3-10.
16. Выготский Л.С. Психология развития человека. Москва: Смысл; Эксмо, 2005. 1136 с.
17. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. Москва: Смысл, 2005. 352 с.
18. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. Санкт-Петербург: Питер, 2019. 713 с.
19. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. Москва: Педагогика, 1989. 192 с.
20. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. Москва: Народное образование, 1998. 256 с.
21. Tolipov, O'.Q., Usmonboyeva, M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. Toshkent: Fan, 2006. 261 b.
22. G'oziyev, E.G'. Umumiy psixologiya. Toshkent: O'qituvchi, 2010. 544 b.
23. Nishonova, Z.T., Alimova, G.K. Rivojlanish psixologiyasi va pedagogik psixologiya. Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2018. 408 b.
24. Safarov, O. Tarix o'qitish metodikasi. Toshkent: Universitet nashriyoti, 2015. 240 b.
25. Saidahmedov, N. Yangi pedagogik texnologiyalar. Toshkent: Moliya, 2003. 172 b.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №6(5)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.